

Insteek bij de transversale visienota 2050

De SARC stelt op prijs dat er al in een vroeg stadium de kans wordt geboden om input te geven bij de opmaak van de Transversale Beleidsnota Vlaanderen 2050.

Tijdens het stakeholdersoverleg van 27 mei 2015 deden de vertegenwoordigers van de SARC al enige voorstellen. In deze schriftelijke inbreng, o.m. gebaseerd op besprekingen door of opmerkingen van leden uit de Algemene Raad, de Sectorraad Kunsten en Erfgoed, Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk, de Vlaamse Sportraad en de Sectorraad Media, formuleert de SARC eerst enkele algemene opmerkingen om daarna zijn voorstellen te bekrachtigen via tekstuele aanpassingen.

1. Algemene opmerkingen

In tegenstelling tot de trendverkenning bevat de huidige tekst al een sociaal-culturele pijler. Binnen die pijler is er echter geen aandacht voor kunsten en sport, en slechts beperkt voor erfgoed. De opbouw van de nota volgens visie, kansen en uitdagingen is qua structuur wel goed en in principe doelgericht, maar de inhoud is erg generiek waardoor zij aan betekenis verliest. Het onderscheid tussen resultaatgerichte en visiegerichte passages is niet altijd duidelijk. De visie is erg ambitieus (met veel nadruk op hoe Vlaanderen “de beste” kan zijn). Om realistisch te zijn en de ambities ook waar te maken, zal het nodig zijn om via een stappenplan met tussentijdse evaluaties naar het einddoel in 2050 toe te werken.

Uit de nota spreekt een utilitaire visie op de samenleving. Er wordt onvoldoende aandacht besteed aan immateriële waarden. Nochtans spelen immateriële waarden een belangrijke rol bij het functioneren en welbevinden van onze samenleving. Ze bieden een maatschappelijk surplus. Het nastreven ervan biedt kansen aan elke burger en daarom moeten ze geborgd worden voor de toekomst.

In het schema (slide 5) ontbreekt samenhang tussen de verschillende pijlers. De drie pijlers in het schema staan rechtop, ze zijn omhoog gericht. Vanuit een duurzaamheidsdenken staan de drie pijlers evenwel in onderlinge relatie. Ze zouden dan ook beter een driehoek vormen (zodat de interactie die de meerwaarde oplevert, gevisualiseerd wordt). Wat ontbreekt is een horizontale pijler duurzaamheid die doorheen alle pijlers moet nagestreefd worden.

Verder in het schema ontbreekt cultuur en de culturele dimensie als bouwsteen-met-meerwaarde. Naast de evidente basisbehoeften waaraan voldaan moet zijn om te kunnen overleven, is er ook nood aan het brede begrip cultuur zoals dat invulling krijgt in cultureel erfgoed, kunstenbeleving, sport, mediaconsumptie en participatie aan sociaal-cultureel werk.

Cultuur is de barometer van een betere maatschappij op mensenmaat. Vlaanderen wordt internationaal aanzien als een culturele topregio en moet deze uitgangspositie bewaken en als positieve kracht inzetten voor het realiseren van de 2050-doelstellingen.

De algemene toonzetting van de nota is onrealistisch in zijn optimisme. Zonder aan doemdenken te doen en in probleemimmobilisme te vervallen, is een aanvulling over verwachte knelpunten – zowel materieel als niet-materieel – en nog niet uitgekristalliseerde oplossingen nodig.

2. Tekstvoorstellen

Enkel de punten met voorstellen tot wijzigingen zijn in onderstaande tekst weergegeven.

Socio-culturele maatschappelijke aspecten

Slide 10: visie 2050

- In 2050 zijn mensen al geruime tijd geëmancipeerd en in staat zelfstandig keuzes te maken en te participeren aan de samenleving. Groei in de kennissamenleving en - economie, maatschappelijke innovatie, en sociale cohesie horen bij elkaar. Daarom is de samenleving in 2050 veerkrachtig, innoverend, investerend en gebaseerd op kansen en creativiteit en niet op straffen en belonen. Om dit te waarborgen, is de maximale ontplooiing van ieders talenten, de inbedding ervan in sterke en ondersteunende sociale netwerken, en het garanderen van minimale welvaartscondities een noodzakelijke voorwaarde. De overheid voert een beleid gericht op het vervullen van die **basis**voorwaarden.
- Vlaanderen is een superdiverse samenleving. Tegen 2050 ~~is de participatiegraad van~~ **maken** personen met een buitenlandse herkomst in ~~de relevante alle~~ maatschappelijke domeinen al geruime tijd ~~even~~ **zeer deel uit van de samenleving hoog** als personen van een Belgische herkomst. De grote bevolkingsgroep 60+ is dynamisch en neemt een belangrijke actieve plaats in op politiek vlak en participeert in het maatschappelijk gebeuren. Er is gelijkwaardigheid, solidariteit en respect tussen generaties.
- In 2050 is Vlaanderen een netwerksamenleving met **zowel van elkaar losstaande als geïntegreerde** netwerken van jongeren, professionals, vrienden, ouderen, consumenten en producenten waarin elk individu bijdraagt vanuit de eigen expertise, levenswijshouding, inspiratie.
- In 2050 is Vlaanderen al geruime tijd een plaats waar kansen worden geboden, ongeacht geslacht, genderidentiteit, genderexpressie, seksuele geaardheid, gezondheidstoestand of beperking, afkomst of etnische of nationale afstamming, ras, huidskleur, geloof of levensbeschouwing, leeftijd (jong /oud) enz.
- Er is sociale rechtvaardigheid en inclusie waarbij de armoede **grotendeels** weggewerkt is, discriminatie afwezig is en de kloof tussen arm en rijk en de herkomstkloof gereduceerd zijn. Vlaanderen heeft zijn verantwoordelijkheid genomen en bijgedragen tot een mondiale herverdeling van de materiële welvaart binnen de draagkracht van de wereld.
- In 2050 nemen mensen hun individuele verantwoordelijkheid op om in de mate van hun mogelijkheden bij te dragen aan een duurzame maatschappij. De meeste mensen kiezen daarom voor een gezonde en actieve levenswijze en verantwoord gedrag. Duurzaamheid is de meest eenvoudige en logische keuze voor de consument. Mensen gaan werken

vanuit een innerlijke motivatie en het werk biedt hen meer levenskwaliteit. Sociale aspecten van werkgelegenheid (waardig werk, competentieverruiming, werk privé balans) worden gewaarborgd.

- Mensen zijn naast duurzame consumenten in 2050 ook duurzame producenten. Ze creëren samen een energieke en open samenleving via de deeleconomie. Bezit wordt vervangen door diensten die zorgen voor comfort en ontzorging.
- Vlaanderen erkent het culturele erfgoed, **de kunsten, de media, sport en sociaal-cultureel werk** als **een belangrijke hulpbron sectoren** om een bloeiende en duurzame samenleving te creëren. De aanwezigheid **en de actieve inzet van waardevol erfgoed draagt deze sectoren dragen** bij tot de vorming van culturele identiteit, **zorgen voor zingeving, passie, meerwaarde en plezier.**
- In 2050 zijn op wereldschaal alle vormen van honger en armoede verbannen, is er meer gendergelijkheid en zijn de samenlevingen meer vreedevol, duurzaam en inclusief. Vlaanderen heeft werk van gemaakt zowel intern als d.m.v. bijdragen aan de internationale uitdagingen. (SDG'S).
- **In 2050 is er structurele participatie aan zowel maatschappelijke als aan beleidskwesties op lokaal en regionaal niveau.**

Slide 11: kansen

2.1. Vlaanderen heeft ervaring met het inclusieve beleid voor vele kansengroepen.

2.2. België en Vlaanderen hebben een lange traditie met het uitbouwen van de verzorgingsstaat en kunnen die heruitvinden binnen een vernieuwde context **die ervoor zorgt dat alle mensen kansen krijgen. ~~We staan voor een modelwisseling van verzorgingsstaat naar een investerende, veerkrachtige samenleving.~~**

→ De SARC stelt voor om deze zin te schrappen omdat hij overkomt alsof Vlaanderen zorg niet meer belangrijk vindt en evolueert naar een louter utilitaire samenleving.

2.3. Een toenemende oudere bevolking die maatschappelijke actief is, kan veel kennis en levenservaring doorgeven aan jongere generaties, **anderzijds kunnen ook jongeren competenties en kennis doorgeven aan ouderen**, en actief bijdragen aan een betere samenleving als duurzame consument, producent, coach, burger, in netwerken en deeleconomie waar **competenties**, ervaring en levenskennis optimaal benut **wordt worden**.

2.4. De migratie biedt een kans om de veroudering te blijven financieren.

2.5. **Cultureel erfgoed, kunsten, media, sport en sociaal-cultureel werk** in Vlaanderen zijn vandaag een echte troef en blijven ook in de toekomst **belangrijke maatschappijversterkende sectoren**. **Vanuit hun specifieke waarde kunnen ze** een belangrijke rol spelen in het ontwikkelen van sociaal kapitaal **en competenties (bv. mediawijsheid, vrijwilligerswerk), maar ook naast waardecreatie** als economische factor (jobcreatie, duurzaam toerisme,...).

2.6. Vlaanderen heeft ervaring met het respecteren van mensenrechten, meer in het bijzonder ook voor kinderen. Het Kinderrechtencommissariaat geldt internationaal als voorbeeld. Kinderen en jongeren krijgen aangepaste informatie en vorming en hebben recht op inspraak in hun omgeving (lokaal, school, gezin...). Zij kunnen zich ontplooiën door middel van een divers vrijetijdsaanbod van jeugdwerkorganisaties, sportorganisaties, ... Cf.

we verhogen de formele en informele betrokkenheid van kinderen en jongeren bij de samenleving en zetten ook voor hen verder in op inclusief beleid. Op die wijze dragen we bij aan de opbouw van een warme samenleving waar iedereen respect heeft voor elkaar.

2.7. Vlaanderen kan vanuit zijn eigen ervaring, beschikbare expertise en middelen een relevante bijdrage doen aan de internationale uitdagingen, zoals vorm gegeven in de SDG's (duurzame ontwikkelingsdoelstellingen).

2.8. Vlaanderen kent een traditie van vrijwilligerswerk/engagement en heeft een rijk verenigingsleven.

Slide 12: uitdagingen

2.8. Solidariteit zorgt voor spreiding van risico's en ontnemen van de zorgen die daarmee gepaard gaan (het vangnet); door het ontnemen van de zorgen voor basisbehoeften kunnen mensen hun talenten meer ontwikkelen en zich toeleggen op zelfontplooiing en creativiteit. De uitdaging is een toekomst te creëren waarbij iedereen zich kan focussen op kansen, zelfontplooiing en creativiteit (ipv straffen en belonen) en dit betaalbaar te houden.

2.9. Achterstand mensen met buitenlandse herkomst: het succes van een samenleving hangt steeds meer af van de succesvolle integratie van immigranten. De uitdaging is de participatiegraad van personen met een buitenlandse herkomst in de relevante maatschappelijke domeinen even hoog te krijgen als personen van een Belgische herkomst. In een kennismaatschappij is het van belang de integratie snel te laten verlopen. Kennis van het Nederlands is daarin een belangrijke succesfactor.'

2.10. Een duurzame maatschappij vraagt een duurzaam gedrag van de mensen: hoe mentaliteit ombuigen?

2.10bis. Expliciete erkenning en daadwerkelijke steun aan cultureel erfgoed, kunsten, media, sport en sociaal-cultureel werk dragen bij tot maatschappelijke verandering omwille van hun mobiliserend karakter en de leer- en ervaringsruimte die ze bieden. Ze wakkeren de maatschappelijke bewustmaking en emancipatie aan en stimuleren de verbeelding.

2.11. Culturele omschakeling van bezit naar product /dienst combinatie.

2.12. Hoe kunnen tendensen van individualisering, burn out, aantal zelfdodingen ombuigen naar meer welzijn en solidariteit?

2.13. Digitalisering mag niet leiden tot meer vereenzaming. Fysieke ontmoetingen blijven noodzakelijk.

2.13bis. Burgers dienen mediawijs te zijn, dit wil zeggen dat zij over de nodige technische competenties beschikken en actief en kritisch met alle media en media-inhouden om kunnen gaan. Dit is meer dan ooit nodig door de toenemende digitalisering in alle geledingen van het maatschappelijke leven. Absolute voorwaarde is dat media divers en toegankelijk blijven.

2.14. De privacy-aspecten blijven bewaken in een sterk gedigitaliseerde en geconnecteerde samenleving.

2.15. We dienen gelijke kansen te creëren en te borgen voor alle kinderen en jongeren (toekomstige generatie). Daartoe dient specifieke aandacht gegeven te worden aan kinderen en jongeren uit kwetsbare groepen (met een beperking, een migratie-achtergrond, in armoede) om tegemoet te komen aan hun specifieke behoeften.

2.16. Ruimte voorzien voor kinderen en jongeren: de beperkte ruimte zo goed mogelijk benutten en bruikbaar maken voor kinderen en jongeren.

2.17. De zelfregulering door vrijwilligers en verenigingen valoriseren.

2.18. Mensen informeren en stimuleren om te participeren aan de samenleving door in groep samen te werken, actief te zijn en initiatieven te nemen.

Onderwijs, wetenschap en technologie

Doordat onderwijs samen met wetenschap en technologie in een bouwsteen werd geplaatst, raakt de brede maatschappelijke en emanciperende rol van onderwijs ondergesneeuwd. De SARC wenst daarom een aantal stellingen te benadrukken die hij als zeer belangrijk ervaart, en geeft deze hieronder weer in het vet.

Slide 16: visie 2050

- Ons sociaal en intellectueel kapitaal is het fundament van de innovatieve kennissamenleving in 2050.
- **In 2050 vormt een holistisch kennis- en leersysteem de basis van onze samenleving: verworven kennis, vaardigheden en attitudes dragen bij tot de ontplooiing van de hele mens in relatie met zijn medemens, actief burgerschap, sociale participatie en een succesvol professioneel leven.**
- **Leren gebeurt 24/24 en 7/7. Levenslang leren is essentieel om mensen veerkrachtig te maken en de nodige sleutelcompetenties mee te geven voor volwaardige participatie in een complexe en (vaak disruptief) veranderende samenleving. Zowel de formele onderwijs- en opleidingscontext als de informele of niet-formele context spelen hierin een belangrijke rol.**
- Vlaanderen beschikt over het nodige talent om de grote maatschappelijke uitdagingen op te nemen.
- Vlaanderen is een 'welcoming community' voor talent uit het buitenland, en geeft tegelijkertijd opportuniteiten aan mensen die in Vlaanderen wonen om hun talent maximaal tot ontplooiing te laten komen.
- Vlaanderen is ook internationaal een gewaardeerde partner op vlak van inbreng, uitwisseling expertise onderwijs, wetenschap en technologie en zet zich in om kennis te delen met andere landen/ regio's die minder ver staan in hun ontwikkelen en zet maximaal in op mogelijke synergiën (conform afspraken VN).
- De kennisontwikkeling wordt doorheen de innovatieketen gestuurd door maatschappelijke behoeften en de nood om oplossingen te vinden voor maatschappelijke uitdagingen. Er is nog steeds de nodig aandacht voor grensverleggend fundamenteel onderzoek.
- Kennis is een maatschappelijk gegeven waaraan ook overheden, bedrijven, maatschappelijke actoren en individuele burgers allen een creatieve en innovatieve bijdrage leveren.
- Kennis en informatie wordt via digitale kanalen sneller en vrijer dan ooit verspreid. Onderwijs op alle niveaus is doorgedreven gedigitaliseerd en maakt gebruik van alle moderne ICT-middelen.

- **In 2050 leren kinderen, jongeren en volwassenen virtueel en fysiek in een learning park. Leren vindt plaats in interactie maar ook op afstand, gebruik makend van de digitalisering. Een learning park wordt gevormd door plekken in de buurt en multifunctionele (school)-gebouwen waar leeractiviteiten worden georganiseerd maar waar ook plaatselijke organisaties, buurtwerking, lokale overheden ... hun plaats vinden en die uitnodigen tot ontmoeting en dialoog.**
- Een zo groot mogelijke groep van de lokale gemeenschap is verantwoordelijk voor de globale resultaten van het leertraject in het learning park. De leraar is een coach met inzicht in relevante maatschappelijke trends, belangrijke onderwijsinnovaties en de uitkomsten van praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek. De werkplek voor de leraar is ook een leerplek.
- Er ontstaan veel meer persoonlijke leerpaden, die aansluiten bij de (super)diversiteit aan kinderen en jongeren met leerinhouden die in 2050 belangrijk zijn, **en die tegelijk opportuniteiten bieden om bijzondere of uitzonderlijke skills, kennis en vakmanschap in Vlaanderen te ontwikkelen en duurzaam over te dragen.**

Slide 17: kansen

4.1. Kwaliteitsvol onderwijs als sterke basis.

4.2. Gerenommeerde Vlaamse onderzoekers, onderzoeksinstituten en universiteiten die grensverleggende fundamenteel en toegepast onderzoek uitvoeren en ook actief zijn buiten Vlaanderen/Europa.

4.3. Unieke positie van de hoog aangeschreven strategische onderzoekscentra in het innovatielandschap.

4.4. Traditie van relatief hoge publieke en private investeringen in onderzoek, ontwikkeling en innovatie.

4.5. Bijzondere wetenschappelijke specialisatie in de life sciences, wiskunde, ingenieurswetenschappen, ...

4.6. De aanwezigheid van infrastructuur waarin nieuwe concepten kunnen worden uitgetest (incubatie-infrastructuur).

4.7. Ervaring in Vlaanderen met innovatie op de werkvloer en sociale innovatie in de brede zin.

4.8. Peer to Peer leren wordt steeds makkelijker, onder meer dankzij digitalisering.

4.9. De diversiteit in Vlaanderen is geen te overkomen obstakel, maar integendeel een onuitputtelijke bron voor leren en onderwijzen en dus een kans. Diversiteit gaat over de verschillen binnen de gemeenschappelijke basis die we als mensen delen. Respect voor zowel de verschillen als de gelijkenissen en het bevorderen van ontmoeting tussen verschillende mensen met verschillende identiteiten (bv. door desegregatie van scholen) zijn een verrijking voor de samenleving.

Slide 18: uitdagingen

- 4.10. Onderwijs en vorming meer toespitsen op die zaken waarmee mensen een bijdrage kunnen leveren aan duurzamere oplossingen voor grote problemen (bv. meer mensen met een STEM-opleiding, maar ook creatieve denkers).
- 4.11. Het onderwijsstelsel richten op kennis en vaardigheden waarmee (jonge) mensen kunnen omgaan met disruptieve veranderingen en de nieuwe samenleving en economie (industrie 4.0, bio-economie, circulaire economie, deeleconomie, ...)
- 4.12. Sterke kloof tussen leerlingen met een verschillende socio-economische achtergrond, verschillende migratie-achtergrond en relatief hoge ongekwalficeerde uitstroom uit het secundair onderwijs moeten worden aangepakt om een 'waste of talent' te vermijden.
- 4.13. Opleidingen enerzijds breed en duurzaam houden en anderzijds jongeren en volwassenen steeds up to date opleiden tot experten. Hoe kunnen we hoge verwachtingen en ambities voor alle lerenden formuleren, ook voor de jongeren in het beroepsonderwijs.
- 4.14. Leraren in spe opleiden tot coaches in een snel wijzigende samenleving
- 4.15. Nog steeds te gebrekkige innovatie-output: het overbruggen van de 'valley of death' tussen ontwikkelingsfase van nieuwe ideeën of producten en de werkelijke marktuitrol blijft een aandachtspunt. Knelpunten moeten worden uit de weg geruimd om (duurzame) technologieën sneller te laten doorbreken.
- 4.16. Meer uitbouwen van waardeketens waarin de Vlaamse wetenschappelijke sterktes samenkomen worden gekoppeld met economische sterktes in internationale clusters van bedrijven, kennisinstellingen en overheden.
- 4.17. Verbinding nieuwe technologie met sociale innovatie: de kennissamenleving gaat niet enkel om de ontwikkeling van nieuwe technologieën en nieuwe kennis in de exacte wetenschappen. Een veerkrachtige kennissamenleving heeft ook sociale vernieuwing en sociale cohesie nodig zoals de participatie van burgers die moeilijker bereikbaar zijn in een kennissamenleving, levenslang leren, sociale innovatie, etc.
- 4.18. Het aantrekkelijk maken van de academische omgeving in Vlaanderen voor Vlaamse onderzoekers en voor Vlaamse onderzoekers actief in het buitenland.
- 4.19. Digitalisering brengt disruptie met zich mee (en zeer grote toegankelijkheid). Het scholensysteem op alle niveaus aanpassen aan de digitale samenleving en de learning parks.
- 4.20. Er is nood aan een stevig en veilig netwerk dat mobiele data in snelheid en volume aan kan bieden en dat de veelheid aan toestellen ondersteunt en met elkaar verbindt.**

Namens de Algemene Raad,
Luk Verschueren, algemeen voorzitter
Iris van Riet, algemeen secretaris